

Аліна Олегівна Чабаненко – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Андріївна Лубенець** – старший викладач
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

РЕФЕРЕНДУМ ЯК ФОРМА БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Відповідно до ст. 5 Конституції України носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. У ст. 69 зазначається, що народне волевиявлення здійснюється через таку форму безпосередньої демократії як референдум (1).

Довгий час питання стосовно референдуму знаходилося в невизначеному стані. Даною проблематику питань щодо цього інституту займалися такі науковці, як М. Бондар, В. Грובה, К. Закоморна, П. Любченко та інші.

Заглянувши в минуле, можна прослідкувати, що в Україні відбулося лише два всеукраїнських референдуми: перший – референдум щодо проголошення незалежності України 1991 року. Участь у ньому взяли 84,18% громадян України, з них 28 804 071 особа (90,32%) проголосувала за відповідь «Так». Акт проголошення незалежності України став підґрунтям нині чинної Конституції України. Другий – 2000 року з приводу можливих змін до Конституції, на який було винесено 4 важливих питання, але жодне з них не було втілено в реальність, крім – норми про розпуск парламенту в разі не сформування більшості (2). Важливим є те, що Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 року не створював належного механізму щодо реалізації всеукраїнського референдуму, це було зумовлено його недосконалістю та застарілістю.

Після прийняття Конституції України 28 червня 1996 Президент України скасував Указ про проведення всеукраїнського референдуму. У рішенні від 11 липня 1997 року Конституційний суд пояснив: що «прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який лише одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття». При цьому наголошено, що сам Основний Закон «не передбачає права Верховної Ради України на прийняття Конституції України» (абзац 1 п. 4 мотивувальної частини). Таке право було закріплене в Конституції 1978 року (4).

Нині Закон України «Про всеукраїнський референдум» визнаний неконституційним і в п. 25 РКСУ від 26 квітня 2018 р. указано, що, виявивши порушення визначеної Конституцією України процедури розгляду й ухвалення Закону України № 5475, установивши нелегітимність його мети та невідповідність його положень вимогам Конституції України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що Закон України № 5475 повністю суперечить Конституції України (3).

З вищезазначеного можна дійти висновку, що неефективності механізму референдуму як форми безпосередньої демократії, що тим самим позбавляє народ можливості реалізувати своє право на здійснення влади.

На сьогодні в Україні тривають реформи, які передбачають оновлення й покращення державної та суспільної сфер. Тема референдуму є досить актуальною і набирає обертів та зацікавленість громадян України і науковців, оскільки в Україні очікуються значні зміни щодо соціальних та політичних складників, які сприяють розвитку громадського суспільства, та нададуть можливості участі громадян у житті держави.

На підставі розпорядження Голови Верховної Ради України від 13 січня 2020 було створено Робочу групу з розробки проєктів законів з питань народовладдя. За результатами численних засідань цієї Робочої групи було схвалено перший законопроект у сфері народовладдя та прямої демократії – проєкт Закону України «Про всеукраїнський референдум». На даний час цей законопроект оприлюднюється та виноситься для громадського обговорення з метою урахування думки громадськості, пропозиції та зауваження до законопроекту приймаються в електронному вигляді на електронну адресу. Громадське обговорення триватиме до 18 березня 2020 року включно.

Отже, можна зазначити, що початок 2020 року не став початком занепаду безпосередньої демократії і що держава намагається удосконалити наше законодавство і надати можливість народу приймати участь у розвитку держави.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Ключковський Ю. Інститут референдуму: проблеми доктрини та нормативного регулювання. Вибори та демократія. 2009. № 1. С. 121-126.
3. Крапчан О. Референдум: світовий досвід і сьогодення України. Право України. 2003. № 8. С. 30-35.
4. Рябченко Т.О. Референдум як форма безпосередньої правотворчості українського народу (теоретичні аспекти): дис. канд. юрид. наук. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1273/1/ryabchenko_dis.pdf.